

EĞİTİM BİLİMİNE GİRİŞ

Editör: Ayla Oktay

Ayla Oktay

Ozana Ural

Cemil Öztürk

Özgül Polat

Oya Ramazan

Necla Tuzcuoğlu

Nilgün Uluser İnan

Rengin Zembat

Gözden Geçirilmiş 8. Baskı

Editör: Prof. Dr. Ayla OKTAY

EĞİTİM BİLİMİNE GİRİŞ

ISBN 978-9944-919-69-2

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2015, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2007, Ankara

8. Baskı: Eylül 2015, Ankara

Yayın-Proje Yönetmeni: Ayşegül Eroğlu

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Yorum Basım Yayın ve Matbaacılık Ltd. Şti

İvedik Organize Sanayi Bölgesi Matbaacılar Sitesi

35.Cadde No: 36 - 38 06370

(0312 395 21 12)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 13651

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

internet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

8. BASKIYA ÖN SÖZ

Eğitim Fakültelerinin birinci sınıflarında eğitim bilimin çeşitli yönlerden ta-
nıtan bir ders olarak programlarda yer alan “Eğitime Giriş” dersi için hazırladığı-
mız ve ilk baskısı Eylül 2007 de yapılan “Eğitim Bilimine Giriş” adlı eser aradan
geçen zaman içinde özellikle Türk Eğitim Sisteminde meydana gelen değişimleri
yansıtma ere 8. Baskı için gözden geçirilerek, bazı bölümleri yenilendi. Deği-
şiklik özellikle okuyucuyu doğru bilgilendirmek adına I. VI. VII ve X. Bölümlerde
gerçekleşti. Bu değişiklikler yapılırken Türk Milli Eğitim sisteminde ve örgüt ya-
pısında son yıllarda meydana gelen değişmeler ve İlköğretim Kanununda son ya-
pılan değişiklikler dikkate alındı. Diğer bölümler de yazarları tarafından yeniden
okunarak, bazı düzeltmeler yapıldı. Bu son haliyle kitabımızın içeriğinin uygula-
mada mevcut durumu en iyi şekilde yansıtığı görüşünde yiz. Bu çalışmalara katı-
lan tüm meslektaşlarıma ve kitabımızın baskısını en iyi şekilde gerçekleştirmeye
alışan Pegem Akademi Yayınevi çalışanlarına çok teşekkür ediyorum.

İstanbul-Eylül 2015

Prof. Dr. Ayla Oktay

Editör

ÖN SÖZ

Eğitim çağlar boyu insanı yetiştirme sanatı ya da kutsal bir görev olarak algılanmıştır. Bu çerçeveden bakıldığında eğitim süreci bir sanatsal yapıp etme, tanrıya ulaşma yolunda sarf edilen bir çaba olarak düşünülmüştür. Sanat söz konusu olduğunda, öğretmenin yeteneği, konuya bakışı veya dünyayı algılayış biçimi ön plana çıkarken, kutsal meslek çerçevesinde tanrının istediklerini yerine getirme, tanrı için çalışma ön plandadır. Her iki durumda da bilimsellikten ve objektiflikten, bireyin ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasından söz edilemez. Oysa bu gün gelinen noktada eğitim bir bilimdir. Bazı özellikleri ile diğer bilimlerden farklı olsa da çağdaş bilimsel yöntemleri kullanan, kendi içinde değişik dalları bulunan bir sosyal bilim alanıdır. Bu alanın konusu insandır.

Eğitim bilimi, insanı anlama konusunda insanlığın çağlar boyunca edindiği birikimleri ve insanla ilgili başta psikoloji olmak üzere çeşitli bilim alanlarına ait bilgileri kullanarak, çağdaş insanı tanımamıza ve yetiştirmemize olanak verir. Bu açıdan öğretmen yetiştiren programlarda, öğrenciyi eğitimin çeşitli konuları ile tanıştırmak üzere “Eğitime Giriş” ya da “Eğitim Bilimine Giriş” dersinin konulması neredeyse bir gelenek haline gelmiştir.

Türkiye’de de bu ders 1982’de Eğitim Fakülteleri kurulduğunda üniversite programlarına girmiş, 1998 yılına kadar da bu isimde okutulmuştur. Bu tarihte YÖK’ün eğitim fakülteleri için hazırladığı yeni program uyarınca bu dersin yerini “Öğretmenlik Mesleğine Giriş” dersi almış, ancak 2005–2006 yılından başlayan yeni program çalışması çerçevesinde “Eğitim Bilimine Giriş” adı ile yeniden programlara dâhil edilmiştir. Dersin amacı öğretmen adaylarına daha ilk yıldan başlayarak, eğitim biliminin gelişimi, alanları, diğer disiplinlerle ilişkisi, öğretmenlik mesleği ve günümüzün eğitim ve öğretmenlik mesleğine ilişkin konuları hakkında bilgi vererek, merak uyandırmak ve öğretmen adaylarını alanla ilgili konulara hazır hale getirebilmektir. Bu ders her ne kadar programda meslek dersi kategorisinde yer almakta ise de eğitim alanına ve öğretmenlik mesleğinin tanıtılmasına ilişkin bir genel kültür dersi olarak da düşünülebilir. Ders öğrenciyi geniş bir eğitim vizyonu kazandırmalıdır. Bu açıdan dersi verecek öğretim elemanının geniş bir dünya görüşü ve kültüre sahip olması, çerçeve programın dışına çıkarak öğrencinin ilgisini çekebilecek yeni konuları da programına alması, hatta çerçeve program dışında koyabileceği konuları öğrencilerle birlikte oluşturması, dersleri işlerken farklı öğrenme-öğretme yöntem, teknik ve stratejilerini kullanması yararlı olur. Bu yolla öğrencinin eğitim yönünden dünyada ve Türkiye’de neler olduğunun farkına varması, ülke ve dünya sorunlarına çözümler araması için çaba sarf etmesi mümkün olabilir.

Bugün Türkiye üniversitelerinde okutulmak üzere hazırlanmış, ancak içerik açısından farklılıklar gösteren pek çok Eğitime Giriş kitabı vardır. Bunların her biri ülkemizin farklı üniversitelerinden değerli bilim insanlarımız tarafından yazılmıştır. Bu kitabın içeriği oluşturulurken farklı “Eğitim Bilimine Giriş” kitapları incelenmiş, hazırlanan yeni programdaki ders içerikleri göz önünde bulundurulmuş ve yazarların görüşleri de alınarak diğer kitaplardan farklı bir içerik oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle günümüzün eğitim alanında öne çıkan konulara yer vermeye özen gösterilmiştir. Teknoloji ve eğitim, çocuk hakları ve insan hakları, okul destek sistemleri, yirmi birinci yüzyıl ve eğitimde yeni yaklaşımlar bunlardan bazılarıdır. Kitap, bir yarıyıllık ders için, on bir bölüm olarak hazırlanmıştır. Konuların öğrenci-öğretmen etkileşimi içinde ve aktif öğrenme yaklaşımı ile işlenilerek, öğrenciler açısından bilgi düzeyinden daha yüksek bilişsel süreçleri harekete geçirmesi mümkün olabilir. Bu yolla öğrencilerin bilgilerini çağın sorunlarının çözümünü için farklı alanlara transfer etmeleri söz konusu olacaktır.

Kitabın yazar kadrosu, her biri alanlarında uzman değerli akademisyenlerden oluşmaktadır. Tüm yazarlarımıza, öğretim, sınav ve akademik çalışmalar yönünden son derece yoğun oldukları ve tatile ihtiyaçları olduğu bir dönemde, kendilerine verilen kısa süre içinde yazım işini tamamlayarak, bu görevi zamanında yerine getirmiş olmalarından dolayı şükranlarımı sunuyorum. Onların gayretleri olmasaydı kitabı zamanında tamamlamamız mümkün olamazdı. Ayrıca kitabın hazırlanmasında emeği geçen Öğr. Gör. Dr. Elif Esmer'e ve kendileri ile ilk defa çalışıyor olmamıza rağmen anlayış ve sabırla isteklerimizi yerine getiren Pegem Akademi Yayıncılık mensuplarına içtenlikle teşekkür ederim.

İstanbul, Eylül 2007

Prof. Dr. Ayla Oktay

Editör

Bölümler ve Yazarları

- 1. Bölüm:** Eğitimin Temel Kavramları ve Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi
Prof. Dr. Ayla Oktay, Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- 2. Bölüm:** Eğitim Biliminin Temelleri
Prof. Dr. Ozana Ural, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Oya Ramazan, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 3. Bölüm:** Yirmi Birinci Yüzyıl ve Eğitimde Yeni Eğilimler
Prof. Dr. Ayla Oktay, Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- 4. Bölüm:** İnsan Hakları, Çocuk Hakları ve Eğitimi
Yrd. Doç. Dr. Özgül Polat, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 5. Bölüm:** Teknoloji ve Eğitim
Yrd. Doç. Dr. Nilgün Uluser İnan, Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi ve İTÜ Geliştirme Vakfı Okulları Genel Müdürü
- 6. Bölüm:** Toplumsal Değişim Açısından Örgün ve Yaygın Eğitim
Prof. Dr. Ozana Ural, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
- 7. Bölüm:** Türk Eğitim Sistemi ve Tarihsel Temelleri
Prof. Dr. Cemil Öztürk, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 8. Bölüm:** Türk Milli Eğitiminde Okul Destek Sistemleri
Yrd. Doç. Dr. Necla Tuzcuoğlu, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 9. Bölüm:** Eğitim Sisteminde Öğretmen
Prof. Dr. Rengin Zembat, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 10. Bölüm:** Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi
Prof. Dr. Cemil Öztürk, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
- 11. Bölüm:** Eğitim Bilimlerinde Araştırma Yöntemi
Yrd. Doç. Oya Ramazan, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Ön söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları	vii
İçindekiler.....	ix

1. Bölüm

EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI VE EĞİTİM DÜŞÜNCESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

(ss: 1 / 24)

Giriş	2
Eğitim Kavramı.....	2
Eğitimle İlişkili Temel Kavramlar	4
Kültürleme	4
Öğrenme	4
Öğretme	5
Öğretim	5
Okul.....	6
Örgün Eğitim	6
Yaygın Eğitim	7
Temel Eğitim	7
Zorunlu Eğitim.....	8
Hizmet Öncesi Eğitim.....	9
Hizmetiçi Eğitim.....	9
Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi	9
Devlet Eğitim İlişkisi	10
Çağlar Boyunca Eğitim Düşüncesi	10
Özet	19
Değerlendirme Soruları.....	20
Kaynakça	23

2. Bölüm

EĞİTİM BİLİMİNİN TEMELLERİ

(ss: 25 / 64)

Giriş	27
Eğitimin Felsefi Temelleri.....	28
Felsefi Akımlar ve Eğitim.....	29
Eğitim ve Felsefe.....	30
Başlıca Eğitim Felsefeleri.....	31
Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri.....	32

Eğitimin Toplumsal Temelleri	33
Toplumsal Yapı Değişiklikleri	35
Toplumsal Değişme ve Yenileşme	35
Eğitimin Psikolojik Temelleri	36
Psikoloji	36
Gelişim	37
Öğrenme	45
Eğitimin Hukuksal Temelleri	49
Eğitimin Ekonomik ve Politik Temelleri	50
Eğitim ve Ekonomi	51
Eğitim ve Politika	52
Ülkemizde Eğitim Politikaları	53
Eğitim ve Eğitim Kurumlarına Karşı Eleştiriler	54
Eğitim Bilimlerinin Alanları	54
Eğitimde Program Geliştirme ve Öğretim	54
Eğitim Yönetimi ve Denetimi	55
Eğitim Ekonomisi ve Planlaması	55
Eğitim Psikolojisi	55
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	56
Eğitimde Ölçme-Değerlendirme	56
Özel Eğitim	56
Özet	57
Değerlendirme Soruları	59
Kaynakça	62

3. Bölüm

YIRMİ BİRİNCİ YÜZYIL VE EĞİTİMDE YENİ EĞİLİMLER

(ss: 65 / 93)

Giriş	66
Yirmi Birinci Yüzyılın Özellikleri	68
Küreselleşme	68
Çok Kültürlü Toplum Yapıları	69
İletişim Teknolojilerinde Yaşanan Gelişmeler	72
Birey Odaklı Olma	74
Yirmi Birinci Yüzyıl Eğitiminde Yeni Eğilimler	75
Öğrenme Ortamlarında Değişme ve Sürekli Eğitim İhtiyacı	75
Erken Eğitimin Önemi	76
Değerler Eğitimi	77
Çevre Eğitimi	79
Öğretmeden Öğrenmeye	80
Özet	88
Değerlendirme Soruları	89
Kaynakça	92

4. Bölüm

İNSAN HAKLARI, ÇOCUK HAKLARI VE EĞİTİMİ

(ss: 95 / 123)

Giriş	96
İnsan Hakları	96
İnsan Haklarının Tarihsel Gelişimi	97
İnsan Hakları ve Eğitim	100
Türkiye’de İnsan Hakları Eğitimi	103
İnsan Hakları Eğitiminin Temel İlkeleri ve Amaçları	104
Çocuk Hakları	105
Çocuk Haklarının Tarihsel Gelişimi	107
Çocuk Hakları ve Eğitim	110
Türkiye’de Çocuk Hakları Eğitimi	114
İnsan Hakları Eğitiminin Temel İlkeleri ve Amaçları	115
İnsan Hakları ve Çocuk Hakları Eğitiminde Yöntem	115
Sonuç	117
Özet	118
Değerlendirme Soruları	119
Kaynakça	122

5. Bölüm

TEKNOLOJİ VE EĞİTİM

(ss: 125 / 178)

Giriş	127
Sınıfta Teknoloji Kullanımı	129
Eğitim Teknolojisinin Etkililiği ve Maksimum Etkililik İçin Gerekli Koşullar ve Faktörler	131
Eğitimde Teknoloji Açısından Sorumluluk Dağılımı	132
Yirmi Birinci Yüzyıl İnsanı Yetiştirmede Teknolojinin Yeri	136
Amaç Olarak Teknoloji (Teknolojiyi Öğretme)	136
Araç Olarak Teknoloji (Teknoloji ile Öğretme)	141
Eğitimde Teknoloji Kullanmanın Bilimsel Dayanakları	143
Motivasyon	143
Öğrenme Stillerine Uygun Esneklik	144
Öğretimde Bireyselleştirme İlkesi	145
Öğretimde Fırsat Eşitliğini Destekleme	146
Kişilik Özellikleri	148
Farklı Teknoloji Türleri ve Bunların Eğitime Uygulanması	148
Tepegöz	148
Fotoğraf Makinesi	151
Sayısal Fotoğraf Makineleri	152

Film Şeridi Projektörü	152
Video	155
Kamera	156
Opak Projektör (Episkop).....	158
Tahta ve Flip Chart.....	160
Akıllı Tahtalar	161
Etkili Teknoloji Kullanımına Yönelik Profesyonel Gelişimi Destekleme	163
Hizmet Öncesi Eğitim.....	163
Hizmet İçi Eğitim.....	163
Okulda Teknoloji Kullanımını Arttırma.....	164
Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar ve Teknoloji.....	166
Engelli Çocukların Eğitimi	166
Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi	168
Özet.....	172
Değerlendirme Soruları.....	173
Kaynakça	176

6. Bölüm

TOPLUMSAL DEĞİŞİM AÇISINDAN ÖRGÜN VE YAYGIN EĞİTİM

(ss: 179 / 214)

Giriş	181
Kurumsal Eğitim	182
Eğitim Sistemi.....	184
Örgün Eğitim	185
Okul Öncesi Eğitim	185
Toplumsal Değişim ve Yenileşme Açısından Okul Öncesi Eğitim.....	186
İlköğretim	187
Toplumsal Değişim ve Yenileşme Açısından İlköğretim	188
Orta Öğretim	189
Toplumsal Değişim ve Yenileşme Açısından Orta Eğitim.....	190
Yüksek Öğretim	191
Toplumsal Değişim ve Yenileşme Açısından Yüksek Öğretim	191
Yaygın Eğitim.....	192
Yaygın Eğitim Tanımı	193
Yaşam Boyu Eğitim	194
Yetişkin Eğitiminde Öncelikli Kesimler.....	195
Yetişkin Eğitimi Uygulamaları	196
Yetişkin Eğitimi Kurumları.....	196
Halk Eğitimi Merkezleri	198
Yetişkin Eğitimi Uygulamalarında Görülen Temel Sorunlar.....	200

Yetişkin Eğitimi Alanında Öncelikli Çalışmalar	201
Yetişkin Öğrenen ve Öğrenmesi	202
Toplum ve Yetişkin Eğitiminin Geleceği	205
Özet.....	207
Değerlendirme Soruları.....	208
Kaynakça	211

7. Bölüm TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE TARİHSEL TEMELLERİ

(ss: 215 / 249)

Giriş	216
Kavramsal Çerçeve.....	216
Türk Eğitim Sisteminin Tarihsel Temelleri.....	218
İslamiyete Girmeden Önce Türklere Eğitim.....	218
İslamî Dönemde Türk Eğitimi	219
Batı Etkisinde Türk Eğitimi: Osmanlı Modernleşmesi	220
Türk Eğitim Sisteminin Dayanakları.....	222
Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi.....	222
Bir Üst Sistem Olarak Millî Eğitim Bakanlığı Örgütü.....	227
Millî Eğitim Bakanlığının Görevleri.....	227
Millî Eğitim Bakanlığı Örgüt Yapısı.....	228
Eğitim Sisteminin Genel Yapısı ve Gelişimi.....	237
Özet.....	244
Değerlendirme Soruları.....	245
Kaynakça	248

8. Bölüm TÜRK MİLLÎ EĞİTİMİNDE OKUL DESTEK SİSTEMLERİ

(ss: 251 / 276)

Giriş	252
Okul İçi Öğeleri.....	252
Eğitim Programları	253
Eğitimde Görev Alan Personel	254
Öğrenciler	255
Okulun Fiziksel Olanakları.....	256
Rehberlik Servisleri	257
Sağlık Hizmetleri	259
Özel Eğitim Hizmetleri.....	261

Okul Aile Birliği.....	265
Öğrenci Kulüpleri ve Sosyal Etkinlikler	267
Okul Dışı Öğeler	269
Öğrenci Velileri	269
Sivil Toplum Kuruluşları ve Gruplar	271
Çevredeki Kurum ve Kuruluşlar	271
Basın ve Yayın Organları (Medya)	273
Çevredeki Diğer Okullar.....	273
Özet.....	273
Değerlendirme Soruları.....	274
Kaynakça	276

9. Bölüm

EĞİTİM SİSTEMİNDE ÖĞRETMEN

(ss: 277 / 302)

Giriş	278
Öğretmenlik Mesleği Nedir?.....	278
Öğretmenlik Mesleğinde Etik	281
Öğretmenlikte Mesleki Gelişim	282
Etkin Öğretmen Özellikleri	283
Öğretmenin Rollerini	289
Öğretmenin Görev ve Sorumlulukları	290
Milli Eğitim Bakanlığınca Geliştirilen Öğretmen Yeterlilikleri	293
Özet.....	296
Değerlendirme Soruları.....	298
Kaynakça	301

10. Bölüm

TÜRKİYE'DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME VE EĞİTİMİ

(ss: 303 / 333)

Giriş	304
Öğretmen Yetiştirme Modellerini Biçimlendiren Faktörler	304
Eğitimin Durumu	304
Sosyal ve Ekonomik Durum	305
Eğitim Sisteminin Dayandığı Esaslar	306
Çağdaş Gelişmeler.....	306
Milli Eğitim Bakanlığı Bünyesinde Öğretmen Yetiştirme	306
Okul Öncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirme	307
İlköğretime Öğretmen Yetiştirme.....	308
Genel Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme	314
Meslekî ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştirme.....	318

Üniversitelerde Öğretmen Yetiştirme.....	320
Okul Öncesi Eğitim, İlköğretim ve Genel Ortaöğretime	
Öğretmen Yetiştirme.....	322
Meslekî ve Teknik Öğretime Öğretmen Yetiştirme.....	326
Hizmet İçi Öğretmen Eğitimi	327
Özet.....	328
Değerlendirme Soruları.....	329
Kaynakça	332

11. Bölüm

EĞİTİM BİLİMLERİNDE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

(ss: 335 / 355)

Giriş	337
Bilim.....	337
Tanımı	337
Temel İşlevleri	339
Temel Özellikleri.....	339
Bilimsel Araştırma Yöntemi	340
Eğitimin Araştırma Türleri.....	341
Temel ve Uygulamalı Araştırmalar.....	341
Laboratuvar ve Saha Araştırmaları	341
Betimsel, Deneysel ve Tarihsel Araştırmalar	341
Nitel ve Nicel Araştırmalar	342
Bilimsel Araştırma Süreci	343
Araştırma Konusunun Belirlenmesi.....	343
Araştırma Probleminin Belirlenmesi ve Tanımlanması	343
Araştırmanın Sayıltılarının / Varsayımlarının Belirlenmesi	344
Araştırmanın Sınırlılıklarının Belirlenmesi.....	345
Tanımların Yapılması	345
Araştırma Modelinin / Deseninin Belirlenmesi.....	345
Araştırma Evreninin ve Örnekleminin Belirlenmesi	345
Veri Toplama Araçlarının Belirlenmesi	346
Verilerin Analizi ve Yorumu.....	346
Sonuç, Tartışma ve Öneriler	346
Araştırmanın Raporlaştırılması.....	346
Araştırma Etiği.....	347
Özet.....	349
Değerlendirme Soruları.....	351
Kaynakça	353

1. BÖLÜM

EĞİTİMİN TEMEL KAVRAMLARI VE EĞİTİM DÜŞÜNÇESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Öğrenme Hedefleri

- 📖 *Eğitim kavramını anlayabilme*
- 📖 *Eğitimle ilişkili kavramları anlayabilme*
- 📖 *Eğitimin tarihsel süreçlerini kavrayabilme*
- 📖 *Eğitimin çağlara göre değişimini kavrayabilme*
- 📖 *Eğitimin çağlara göre değişimiyle toplumsal olaylar arasında ilişki kurabilme.*
- 📖 *Eğitimin bu gün geldiği durumu tanımlayabilme*

İçindekiler

- 📖 *Giriş*
- 📖 *Eğitim Kavramı*
- 📖 *Eğitimle İlişkili Temel Kavramlar*
 - 📖 *Kültürleme*
 - 📖 *Öğrenme*
 - 📖 *Öğretme*
 - 📖 *Öğretim*
 - 📖 *Okul*
 - 📖 *Örgün Eğitim*
 - 📖 *Yaygın Eğitim*
 - 📖 *Temel Eğitim*
 - 📖 *Zorunlu Eğitim*
 - 📖 *Hizmet öncesi eğitim*
 - 📖 *Hizmetiçi eğitim*
- 📖 *Eğitim Düşüncesinin Tarihsel Gelişimi*
 - 📖 *Devlet Eğitim İlişkisi*
 - 📖 *Çağlar Boyunca Eğitim Düşüncesi*
- 📖 *Özet*
- 📖 *Değerlendirme Soruları*
- 📖 *Kaynakça*

Giriş

Eğitim, insanı diğer canlılardan ayıran en temel süreçlerden biridir. Toplumsal bir varlık olan ve bazı yeterliliklerle dünyaya gelen insan bulunduğu topluma ve değerlerine uyumu, hatta hayatını sürdürebilmek için gerekli bilgi ve beceriyi eğitim yoluyla kazanır. Doğa, insanı en uzun çocukluk dönemine sahip bir varlık olarak eğitilebilme yetisi ile donatmıştır. İnsanın bu yetisini en iyi şekilde kullanabilmesi, toplumun kendisine sunacağı olanaklarla ilgilidir. Bu, bir anlamda insanın toplumun yarattığı kültürden etkilenmesi ve gelişmesini tamamlamak için kültürel öğelere de ihtiyaç duymasıdır.

Başka bir açıdan baktığımızda ise toplum yaşamı insanın eğitimini zorunlu kılmaktadır. Aslında toplum yaşamı olmadığında insanın eğitime ihtiyacından da söz edilemez. Bu nedenle eğitimin tarihsel gelişimi hakkında yapılacak bir inceleme aynı zamanda insanlık tarihinin de araştırılması anlamına gelir. Eğitimin tarihsel süreç içinde değişimi eğitimle ilişkili temel kavramların da zamanla değişmesine neden olmuştur. Hem eğitimin hem de eğitimle ilişkili kavramların taşıdığı anlamları bilmek, eğitim olgusunun anlaşılmasında oldukça önemlidir.

Eğitim Kavramı

Bundan iki yüzyıl önce Kant şöyle söylüyordu: “İnsan, ancak eğitim sayesinde insan olur. İnsanda önceden mevcut olmayan bu niteliği, eğitim gerçekleştirir, çünkü insanın doğal yeteneklerinin gelişmesi kendiliğinden olup bitmez, doğa insana hazır yetenekler vermemiştir. Doğa, insanı, sahip olduğu yeteneklerin, olanakların çekirdekleri ile donatmış, onları geliştirmeyi de insanın kendisine bırakmıştır...”¹

Eğitim tanımlanması oldukça zor ve karmaşık bir süreçtir. Ancak bu eğitimin tanımlanamayacağı anlamına değil, yapılacak tek bir tanımın hiçbir zaman yeterli olmayacağı, bunun için de birden fazla tanımın gerekli olduğu anlamına gelir. Varış (1978), eğitimle ilgili görüşünü şöyle ifade etmektedir: “İnsanın birçok davranışları öğrenme ile kazanılmıştır. Öğrenmenin olduğu her durumda insanın davranışını değiştiren, düzenleyen bir eğitim olgusu söz konusudur. Eğitim hakkında düşünürken, eğitimin yaşayan bir organizmanın gelişen özelliklerine sahip olduğunu unutmamak gerekir. Eğitim, sürekli (değişmez – kalıcı) özelliklere sahipken, aynı zamanda sürekli olarak değişir, yeni talep ve ortamlara uyum sağlar.”² Hangi çağ ve ortamda olursa olsun eğitim tanımlarında kullanılan en yaygın ortak ifadelerden biri “eğitimin bir davranış değiştirme süreci olduğu” dur. Bu değişim fikrinin arkasında gruba uyum, topluma uyum, hatta kendine ve tabiata uyum vardır. Uyum olmaksızın insanın mutlu olması da söz konusu değildir. Bireyin bu uyuma ulaşabilmesi için ailenin, okulun ve toplumun onun eğitimi konusun-

da ahenkli bir şekilde çaba göstermesi gerekir. Bu nedenle, eğitimle ilgili yaşanan sorunların toplumsal bağlantılarını düşünmeden, bu sorunlar hakkında fikir yürütmek neredeyse olanaksızdır.³

Eğitim, bireyi topluma uyumlu hale getirmenin dışında da bazı sorumluluklar üstlenmiştir. Eğitimin amaçları şöyle özetlenebilir.

- Kişinin kendisini gerçekleştirmesini sağlamak, başka bir deyişle potansiyel bütün yeti ve yeteneklerini geliştirmek,
- Kişinin toplumsal doğasına etkili bir biçimde sağlıklı uyumunu sağlamak ve çağdaş uygarlığın değişme, gelişme ve ilerleme gibi değerlerini benimsemesine yardım etmek,
- Kişinin, sevgi ve hakseverlik duygu ve anlayışıyla, dayanışma ruhu içinde, hoşgörülü, özgür, iradeli, demokratik ve bağımsız çalışabilme gücü kazanmasını sağlamak,
- Bireyi 'yaratıcı' ve 'üretici' yaşama hazırlamak, ona meslekî yeterlilik ve bilimsel bir anlayış kazandırmak,
- Erdemli, girişimci ve sağlam karakterli bir kişilik yetiştirmek.⁴

Eğitim, insan ile yaşam arasında bir köprü durumundadır. Toplumdaki değişme ve gelişme hızına paralel olarak, insanın eğitilmesi ve yetiştirilmesi de önem kazanmaktadır.⁵ Eğitimle ilgili olarak yapılan 'istendik davranış değişikliği oluşturma' tanımı bu noktada yetersiz kalmaktadır. İstendik davranışın kime ya da neye göre belirleneceği, tanımdaki en önemli eksikliklerdir. Eğitim istendik davranış değişikliği olarak tanımlandığında, istendik davranışların zamanın şartlarına göre değişebileceği göz önünde tutulmalıdır.⁶ Eğitimin davranış değişikliği yaratma gibi iddialı bir girişim olarak ortaya çıkması, eğitimin hedefleri, değerleri ve süreçleri açısından, eğitimde etik konusunun da ön plana çıkmasına neden olmuştur.⁷ Etiğin, eğitim için özel bir anlam taşımasının başka bir nedeni de öğretmenlerin gelecek toplumların ahlâkî iyiliğinin sorumluluğunu taşımasıdır.⁸ Eğitim, bireyde davranış ve düşünüş değişikliği meydana getirmeye çalışırken değiştirilmeye çalışılan bu davranışlar da eğitimin hedeflerini oluşturur.

Günümüzde toplumların ulaşmaya çalıştığı en temel özelliklerden biri demokrasidir. Demokrasi, toplumsal yaşamda uzlaşma, bireysel yaşamda ise kendi kendini denetleyebilmek, kendi hak ve sorumluluklarını kullanırken, başkalarının hak ve sorumluluklarını dikkate almak, davranışlarını buna göre gerçekleştirmek demektir. Böyle bir sonuca ulaşmak için demokratik değerlerle uyumlu eğitim verilmelidir.

Genelde demokratik ev ve okul ortamlarında yetişen çocuk ve gençlerin toplumsal demokrasiyi daha iyi benimsediklerine dair pek çok kanıt vardır. Bu da bize çağdaş demokratik eğitim için okul ve aile işbirliğinin zorunlu olduğunu göstermektedir. Bugün öğretmen, artık geçmişte olduğu gibi insanın yegâne eğitimcisi olarak kabul edilmemektedir. Bu süreçte aile-öğrenen-öğretmen işbirliği de söz konusudur. Böyle bir işbirliğinden yoksun olan eğitimin niteliği tartışılabilir.

Eğitimle İlişkili Temel Kavramlar

Eğitimle ilgili pek çok kavramdan söz edilebilir. Bu kavramlar daima eğitimle birlikte anılan, aynı zamanda eğitimi anlamamıza yardımcı olan kavramlardır. Bunlar arasında üzerinde özellikle durulması gerekenleri şöyle sıralamak mümkündür:

Kültürleme

Her insan bir topluluk içinde dünyaya gelir ve gelişme süreci boyunca içinde yer aldığı toplumdan belirli ölçülerde etkilenir. Ertürk (1979)'ün ifadesi ile 'kültürleme', bireyin içinde yaşadığı kültürdeki özellikleri kazanmasıdır.⁹ Çevre bireyi belirli bir yönde değiştirebilecek biçimde ayarlanabilir. Kültürlemenin böyle kasıtlı bir biçimde yapılması ise eğitimidir. Kültürleme toplum içindeki yaşantılar yolu ile kendiliğinden gerçekleşebileceği gibi, planlı ve programlı bir biçimde de gerçekleştirilebilir. Genellikle okullar kültürlemenin planlı ve programlı bölümünde yer alırlar. Aile yaşantısı, toplum içindeki günlük yaşam deneyimleri için ise plansız kültürleme ifadesi daha uygun olabilir.

Böylece insan davranışlarının kültürleme yoluyla kazanılmış olması ve kültürlemenin de maksatlı faaliyetlerle şu ya da bu yönde insan tarafından etkilenebilmesi, yani eğitimin mümkün olması, insana kendi kendinin bilinçli bir yaratıcısı olma olanağını vermektedir.¹⁰

Öğrenme

İnsanın gelişiminin önemli bir bölümünde öğrenmenin etkisi vardır. Çocuk doğduğu andan itibaren öğrenme sürecinin içinde yer alır. Öğrenme olmadan alışkanlıkların kazanılması, kültür değerlerinin kazandırılması gerçekleşemez. İnsanoğlu öğrenme yetisi ve isteği ile doğar; aile, okul ve toplumdan aldığı destekle yaşamı için gerekli pek çok bilgi ve beceriyi öğrenme yolu ile kazanır. Öğrenme bireyin çevresi ile etkileşim yoluyla oluşur ve bireyin davranışlarında değişiklik meydana getirir.¹¹ Başka bir deyişle, kişi yeni bir şey öğrendiğinde artık onu bilmediği zamandaki davranışı göstermez. Ancak öğrenmenin sürekli olması için unutmanın engellenmesi, tekrar ya da pekiştirme de gereklidir.